

A visszalövés módszertanához

BESZÉLGETÉS HORVÁTH FERENCCEL SZOMBATHELYEN

Hogy vissza kell lőni, régóta tudjuk. Vagy legalábbis tudnunk kéne. Tanulságokat nyújtó példázatok nélkül persze jóval nehezebb. A 81 esztendőös szombathelyi Horváth Ferenc alighanem pontos és hiteles illusztrációját adja a képletnek: miképpen oldható fel a magyar közgondolkodásban (közéletben, külpolitikában, közbeszédben) lépten-nyomon fellelhető, gyötrelmesen-reménytelenül maradandó jelenség ellentmondás-retesze – a lefegyverző, defenzív alapállás. Az önbéklyózó, mindig és csakis védekező-magyarázgató-mentegetőző attitűd. A „hiszen mi nem, mi nem vagyunk olyanok, nem, dehogyis, dehogyis” jellegű többbnyire – logikus módon – tökéletesen hatástalan monológok (és cselekvések!) sora. Amely nem tudja és úgy tűnik, soha meg nem tanulja, hogy mindenkivel szemben a saját fegyvereit kell alkalmazni. Hogy hatékonyan védekezni csak offenzív módon lehet (lásd a „legjobb védekezés a támadás” című, megszívlelendő közhelyet). És hogy gyáva népnek tényleg nincs hazája.

*

– 1933-ban születtem, Szombathelyen. Édesapám családja sárvári volt, édesanyámék németlövőiek. Apai nagyapám az első világháborúban nem jött haza a frontról, a mai napig csak annyit tudunk, hogy sokezred magával állítólag Doberdónál maradt. Nemsokára meghalt nagyanyám is, apám öt-hatévesen ott maradt árva gyerekként. Rokonok nevelték, szabó szakmát tanult. Trianon után sorozni nem, csak toborozni lehetett a magyar hadseregbe, fogta magát, elment katonának. Jutasra került, annak az elvégzése után őrmesterként idekerült Szombathelyre, a Mária Terézia által alapított, híres 11-es huszárlaktanyába. Édesanyám apja jómódú vízimolnár volt, két malommal, vagy 4-500 hold szántófölddel, erdővel, fateleppel. A lányát a kismartoni internátusba adta – mikor Nyugat-Magyarországot Burgenland néven Ausztriához csatolják, az addig kétnyelvű családot kinevezik osztráknak, a gimnázium elvégzése után anyám már négy nyelven beszél, de változatlanul magyarnak vallja magát. Pornóapátiban, a Pinka partján ismerkedik meg apámmal: lejöttek az itteni malomba fiákerrel, a magyar katonák meg éppen ott gyakorlatoztak... Azokban az időkben úgy volt, mint hál'istennek, most már újra: a határ nem számított, egyáltalán nem foglalkoztak vele. Összeházasodtak, kistaffirozták anyámat rendesen, majd nyitottak nekik itt Szombathelyen egy ruhásüzletet. Szövet, méteráru, készruha. Létrehozta vagy 40-60 embernek egy nagy varrodát is, Singer varrógépekkel, a legkorszerűbben felszerelve. Én második gyereknek születtem, a bátyám másfél éves akkor. Még van egy húgom is, két testvérem már meghalt, szóval öten voltunk. Nagyanyám kedvenc unokájaként többet voltam Németlövőn, mint Szombathelyen, akkor hoztak haza, mikor iskolába kerültem. Amikor Hitler bekebelezi Ausztriát, szinte semmit nem veszünk észre: német katonák érdemben csak hat év múlva,

Magyarország 1944-es tavaszi megszállásakor tűnnek fel... Emlékszem, a Körmendi úton vonultak be, én 11 éves gyerekként ott állok a Jáki út sarkán, lánctalpak, katonák mindenfelé, szól a harmonika, dobálták a stollwercket meg a cigarettát, s akkor tanultam meg az első német szót, bitte, zigaretten – addig, hiába tartozott Németlövő Ausztriához, mi mindig, mindenhol csak magyarul beszéltünk... Az iskolában ugyan végig tanultam németül, de bizony sok nem ragadt rám... Elemi után a négy polgárit végeztem el. Eközben fedeztem föl, hogy ott tréningeznek a birkózók. Megnéztem. Rám szóltak: öcsi, gyere, próbáld meg...! Mi kellett az öcsinek, dobtam le mindent, gyere! 1943-ban léptem rá életemben először a birkózószőnyegre, és még mindig azon vagyok: 25 évig voltam versenyző. Igen, a Haladás VSE... Mind a két fiam és az unokám is birkózó...

– Édesapám részt vett a visszacsatolásokban, Felvidék, Kárpátalja, később a Délvidék is. 1940-ben, amikor Horthy Miklós kormányzó úr csapataival bevonul Erdély fővárosába, Kolozsvárra, apám géppuskás őrmesterként ott van a Mátyás-szobornál, le is van fényképezve. 1942-ben kikerül az orosz frontra. Onnan csak 49 késő őszén keveredett haza... A háború után édesanyám beíratott a kereskedelmi iskolába, 51 májusában érettségiztem volna, de előzőleg, 50-ben apám üzletét, műhelyét államosítják, annyit megengedtek neki, hogy alkalmazottként maradhasson. Onnan vitte el az ávó, úgy megverték, hogy majdnem belehalt, aztán innen elvitték Recskre. Ő varrta ott a Michnayéknak a ruhát, tudja, akik megszöktek... Hazajött, az Állami Áruházban a méteráru és készruha osztályon lett eladó, onnan is ment nyugdíjba, utána még négy órában bejárt az áruház szabóműhelyébe: bolondult a szakmájáért... 85-ben, 75 évesen halt meg. Úgy, hogy egy, összesen egy hetet nem dolgozott... Mivel apám Recskre került, engem mint osztályidegent kirúgtak a kereskedelmiből, így nem is érettségizhettem le. A lakásunkból, az anyám staffirungját jelentő háromszobás lakásból el kellett mennünk... Mindent ott kellett hagynunk, a zongorától a gyerekkori játékaimig... Szerencse, hogy volt egy szoba-konyha, oda elmehettünk. Vécé az udvaron, meg egy húzós kút is. Amott fürdőszoba, városi gáz... Én meg elmentem a gépjavitóba inasnak. Így lettem aztán autószerelő. Ötven évig... Később kisiparos is lettem. Hetven évesen még dolgoztam. Valahogy nem tudtam abba hagyni. Apám vére... De azt hiszem, inkább mindent a birkózásnak köszönhetek. Én úgy gondolom, testben és lélekben rengeteget alakít az emberen a sport. Jó irányba. Azok nem mennek ki az utcára, nem lesznek bűnözők, jó, hébe-hóba lehet köztük botlás, de nagy átlagban, azt hiszem, ennek az emberfajának a szellemisége, a lelkivilága, az egyénisége, a személyisége alapvetően más. Humánusabb, koncentráltabb, tettere később. Valahogy közelebb van a tökéletességhez...

*

1954-ben vittek el katonának. Már 53-ban be kellett volna, hívjanak, de mivel a Haladásban megalakult a birkózó szakosztály, nekem meg egyre jobban ment a birkózás, jöttek sorra a versenyek, már majdnem tíz éve csináltam, fejlődtem... annyira, hogy 52-ben szabadfogásban megnyertem a magyar bajnokságot. Meghívtak Tatára az edzőtáborba. Szóba került a válogatott kerettagság... Öten voltunk akkor Tatán az én súlycsoportomból. Volt olyan vélemény, hogy az olimpiára Helsinkibe én menjek. Csakhogy a Hódosi Imrének az volt az előnye, hogy részint négy vagy öt évvel

idősebb volt, részint meg már 48-ban Londonban is kint volt... Így aztán még 56-ban Melbourne-be is ő ment... Helsinkiben nyert is az 57 kilós súlycsoportban. Amiben azért én is várományos voltam... Mikor bevonultam, Nagyatádra kerültem, a gépesített lövészezred laktanyájába. Tudom, sokan utálták a katonaságot, nem mondom, volt is rá okuk, de én valahogy szerettem. Azaz nem is szerettem, de valamiképpen nem éreztem nagyon rosszul magam. Mintha kicsit elememben lettem volna... szerintem ennek is köze van a birkózáshoz. Gépkocsivezető lettem, ami egyébként nem is számított rossz beosztásnak, azt kimondottan élveztem. Közel volt a szakmámhoz... Nagyatád az akkori hadműveleti tervekben elég középponti szerepet játszott, a jugoszláv meg az osztrák imperialisták elleni harci felállásban egyik oldalági „vonala” Lenti, a másik Nagykanizsa volt, a keszthelyiek adták a légvédelmet, a dombóváriak meg a marcaliak a tábori tüzéséget. A hadkiegészítő parancsnokságon a kartonom persze megvolt... azon meg rajta minden... Örülhettem, hogy gépkocsivezető lehetek. Akkoriban még kevés embernek volt jogosítványa... De voltam minden. Szerelő, telephely-őr, karbantartó, sofőr... 55-ben elküldtek Szekszárdra, ott lettem páncélos, vagyis harckocsi-vezető, s ott vizsgáztam le az összes katonai járműből. 55. április 4-én a díszszemlén a szovjet Zisz-ben ott vonultam el Rákosi Mátyás meg az egész vezérkar előtt... Kiváló Katona lettem, a birkózás sokat segített. Lövészeteken rendszeresen nyertem, pedig hát csak sofőr voltam... Kiválóra vizsgáztam mindig mindenből. A kiválogatottak között voltam, akik részt vettek a Varsói Szerződés egyesített fegyveres erőinek egyik első nagy közös hadgyakorlatán a Bakonyban, meg a kunmadarasi szovjet bázison a kéthetes nagy titkos gyakorlaton. 56 első felében öt hónapon át 1200 kilométeren szedtük fel az aknákat a „műszaki zárnak” nevezett vonalnál. Ezt úgy 20-24 ezred magammal végeztem... Szeptember 20-án fejeztük be.

- 1956. október 23-án délben készültséget rendeltek el. Nem tudtuk, miért. Úgynevezett első lépcsős riadóezred voltunk, ami azt jelentette, hogy bármilyen éles helyzetben az elsők között indítanak bennünket. Éjfél előtt pár perccel riadó. Az ezred előbb Pécsre ment, onnan tovább indulva egy alakulat Komlóra. A többiek Budapestre: a 6-os úton haladt a főváros felé az oszlop az októberi éjszakában. Mire világosodni kezdett, Buda alatt jártunk. Kósza híreket hallottunk, mi van Pesten, de igazából nem sokat tudtunk. Még estefelé a kantinban annyit mondtak, hogy valami buli van odafönn, de hogy ez mit jelent, senki sem mondta, nem is igen foglalkoztunk vele. Én egy Csepellel mentem. Elég kalandosan értünk be, mert a Petőfi laktanyától nem messze, a Budaörsi úton látjuk, hogy egy kék ávos őrnagy ott van fölakasztva, a szája meg teletömve százforintosokkal. Átmentünk egy hídon, már nem emlékszem, melyiken, a Nagykörúton kötöttünk ki. A villamosok fölborogatva, a drótkötelemet ráakasztottam az egyikre, meg a Csepel elejére, így széjjelhúztuk őket, úgy jöttünk el közöttük. 85 meg 120 milliméteres aknavető meg kétsőves légvédelmi géppuskák jöttek velünk, ezeket vontattuk. Lassan haladtunk, az utcákon rengeteg ember, jönnek oda, kiabálnak, gyertek, segítsetek. Megállunk, kérdem, mi van itt? Segítsetek, mondják újra a civilek, az éjjel volt a rádió ostroma, már hallottak is vannak, az oroszok meg most támadást indítanak. Állok a kocsin, Szabó hadnagy, a kocsin parancsnok ül bent, meg sem mozdul. Teljesen automatikusan cselekedtem, ahogyan tanították: harchelyzetben a parancsnok cselekvésképtelensége vagy akadályoztatása esetén a rendfokozatban legközelebb állónak kell csele-

kednie. Odakiáltottam: hadnagy elvtárs! Semmi. Másodszor már mondtam: hadnagy elvtárs, átveszem a parancsnokságot! Erre se szól semmit. Nem volt idő gondolkodni. Fölszóltam a katonának a platóra: gépjárműről! Előlről harcokosi támadás várható! Harchoz! Így tanították, így kell csinálni... Mint később megtudtam, ez valahol a körút Bródy Sándor utca és a Corvin közötti szakaszánál volt. Mi a Petőfi híd irányából, a Corvint elhagyva értünk oda, tehát a Petőfi hídon kellett átjárnunk... A katonák leugráltak, leakasztották a löveget, leszedték a lőszeres ládákat, én közben félreálltam a kocsival, a lövegkezelő, az irányzó, a 85-ös aknavető-sők elfoglalták a helyeiket, járdaszélen, kocsiút szélén, kapu alatt, ki hol. Közben látjuk, tényleg közelednek az oroszok, a nép meg eltűnt a közelünkből. Páncélautók jöttek elől, mögöttük meg harcokcsik. Kiadtam a parancsot : cél! Sorra szóltak vissza: kész! Kész! Kész! Tűz! Tölts! Cél! Tűz! Leadtunk rájuk ott a körúton vagy tíz-tizenöt lövést, az elejét úgy szétvetettük, hogy égett ott még az aszfalt is. Hátral a harcokcsikból sorra ugráltak ki, a hátunk mögött a légvédelmi géppuskás meg rákezdte, a fejünk fölött olyan süvöltés, hogy nem mertem nézni semerre sem. A harcokcsik ellen már nem lett volna esélyünk, hiszen olyan keskeny a körút, faltól-falig végigszórhattak volna bennünket, üteggel meg onnan már nem tudtunk rájuk lőni. Ha több a helyünk, alighanem jobban szétlőjük a dicsőséges szovjet hadsereget... pucoltunk fedezékbe, futottunk vissza, amerről jöttünk, a híd felé, balra bekanyarodtunk, később tudtam meg, az volt a Corvin köz. Ott találkoztunk emberekkel, a diákgyerektől az aggastyánig volt ott mindenki, nem töltöttünk sok időt, beszélünk ezzel is, azzal is, elég az hozzá, otthagytunk nekik egy löveget. Ez az az 57 milliméteres páncéltörő löveg, amelynek később olyan legendás híre lett, de mi erről semmit sem tudtunk... Ezekről mondta azt nekünk egy őrnagy, hogy ezek a lövegek nem jók, hanem kiválóak, hiszen ezekkel lőtte szét a szovjet hadsereg a németeket. Tényleg kiválóak voltak... Onnan a Corvinból bementünk szembe, a Kilián laktanyába, ott éjszakáztunk.

*

– Másnap, október 25-én, sohasem felejttem el, tarhonyás hús volt reggelire. Megittam a kávé, eszegetem a tarhonyás húst, mikor bekiabálnak az étkezdébe: a HT 709-es kocsij gépkocsivezetője menjen a kocsijához! No, hát ez az én Csepelem száma... Látom, tele van katonával, ismeretlenekkel. Ott egy főhadnagy, azt mondja: akkor mehetünk. Indítottam, szó nélkül. Ő dirigált, hová, merre... A Kossuth térhez értünk ki valamelyik irányból. A Parlament északi kapujához irányítottak bennünket. Akkor tudtam meg, hogy őrséget kell adni. Azokat vittem én ki a Kiliánból... Mikor elmentek, kiszállok a kocsiból, viszem a fegyvert, elkezdek ott kujtorogni. Nézelődök. Akkor jövök rá, hogy én itt egyszer már jártam: 43-ban, tízéves, rövidnadrágos cserkészfiúként, a szombathelyi 373-as cserkészcsapat tagjaként megnéztük a Parlamentet, kimentünk a Margitszigetre, Arany János fájához. Emlékeztem, ott a Parlament mellett volt egy nagy szobor, no, mondom, azt újra megnézem. Mentem vagy kétszáz métert, nem találtam. Megálltam a korlátnál, néztem a Dunát, szemben a Várat. Olyan szép volt... Visszaindultam a térre. Elmentem a főbejárat előtt, rengeteg ember, tele volt a tér. Csendben voltak, nem zúgtak. Nem is nagyon foglalkoztam velük, vagy tíz-tizenöt méterre volt tőlem a legközelebbi is, én meg

csak ott állok, báméskodok. Ott állhattam nagyjából, ahol most a beléptető kapu van. Meglátam a magyar meg a ruszki harckocsizókat, az oroszok láttán a vállamon lógó fegyvert, emlékszem, előbbre húztam. A PPS géppisztoly olyan, hogy ilyen mozdulat esetén szinte automatikusan a tusára és majdhogynem a ravaszra esik az ember keze, amint tartja, igazítja a fegyvert. Az oroszok sapkában vannak, nem sisakban. Odaszóltam: zdrásztvuitye! Visszaszóltak, barátságosan: igyi szudá! Előjön egy főhadnagy. Kérem: hócses sztriláj? Nyet, azt mondja, nem akarunk lőni. Már veszik is elő a mahorkát, persze hogy rágyújtunk. Otthagytam őket, továbbmentem. Hallom, hogy kezd kiabálni a tömeg: ruszki, haza! No, akkor, abban a pillanatban indul meg, három irányból... géppisztoly-sortüzek. Többnyire rövid sorozatok. Amint felnézek, a velem szemben levő épület jobb felső részén nagy mozgás. És torkolattüzek. Majdnem a Parlament lépcsőfeljáratánál álltam, nem nagyon volt a közelemben senki. Látom, hogy a másik két irányban, a mai metróépület meg a tér másik vége, a Balassi utca felől is torkolattüzek. Kibiztosítottam, csőre töltöttem és célba vettem a szemben levő épület tetejét, ahol először vettem észre a mozgást. Húztam a ravaszt, amíg volt lőszer a tárban. Közben kiszúrhattak valahonnan, hogy a rohangáló, jajveszékélő, felbukó tömegből folyamatosan torkolattüz látható, s amíg én a 72 lőszert kieresztettem, bemérhetett valamelyik mesterlövész. Egyre közelebbiek lettek a becsapódások, gyorsan behúzódtam a fal mellől a kiszögellésbe, onnan adtam le még pár lövést, aztán tárat kellett cserélnem. Elfordultam a Balassi utca felé, arra adtam le pár sorozatot. A látványt, hát azt leírni nem lehet. A sikítások, az ordítások, a sírás, a lökdösődés, egymást tiporták, ugrották át, mindenki szaladni próbált, ahogy tudott. Álltam még egy darabig, akkor már nem hallatszottak lövések. Az egész teret, ameddig elláthattam, beterítették a halottak. Emberi testek mindenfelé. Mire visszaértem a kocsinhoz, már ott voltak a katonák, a főhadnagy is. Azt mondja, bevonták az őrséget, mert a Balassi utca felől lőtték őket is... Visszaementünk. Mi vezetett engem ebben az egészben? Nézze, katonák voltunk. A férfiember tulajdonképpen katona. Voltaképpen mindig az, csak nem tudja legfőljebb. A torkunkban dobog a szívünk, félünk, persze nem valljuk be, aztán ha kell, lövünk... Igen, én azt hiszem, ez ennyire egyszerű. Persze, van más is. Ha én ezt 23 éves koromban átéltem, akkor annyit mondhatok, hogy én azóta is, a mai napig szolgálati eskü alatt vagyok. Azt nekem le kellett tennem. Ilyesmihez az embernek tartania kell magát, ha ember akar maradni. Ha megesküdtem arra, hogy a hazámat minden külső és belső ellenség ellen, ha kell, az életem feláldozása árán is megvédem, akkor ez azt jelenti, hogy ha ma történne ilyesmi, 80 évesen is szolgálattételre jelentkeznék, mert ez a dolgom. És hála Istennek, vagyok is olyan erőben, hogy ezt megtegyem.

